

Kampdiget og Adelgrøften

i Grimstrup Krat.

Af M. A. Ebbesen.

Da jeg i Paasken 1932 besøgte min Morbroder, Gdr. Iver Jessen i Roust, fortalte han mig om et gammelt Forsvarsdige, der i tidligere Tid strakte sig lige fra Grimstrup Krat — Øst om Roust By — til Gunderup. Ved dette Dige, som han benævnedes Kampdiget, skulde der i en fjern Fortid have staaet et Slag, hvad jo ogsaa Navnet vidner om.

Kort efter døde Iver Jessen, og bortset fra et kort Besøg paa Højrupgaard, hvis Ejer viste mig et Stykke af Diget i Krattets Nordhjørne, havde jeg i flere Aar ikke Lejlighed til at undersøge Sagen nærmere. Senere erfarede jeg, at Gdr. Niels Nielsen, Haragergaard, interesserede sig for det nævnte Dige, og sammen med ham foretog jeg i Foraaret 1939 et Par Ture til Roust og Grimstrup for at fastslaa Digets Udstrækning og — om muligt — dets Alder.

Vi opsøgte straks det ovenomtalte Stykke af Diget i det nordlige Hjørne af Krattet. Fra selve Hjørnet, hvor Volden er meget udpræget og tydeligt nok ikke er et almindeligt Skeldige, kunde vi følge Anlægget ca. 200 m mod Syd — skraat ind i Krattet. Paa den østlige Side af Volden laa en tydelig Grøft, mens den vestlige Side skraanedes jævnt udefter.

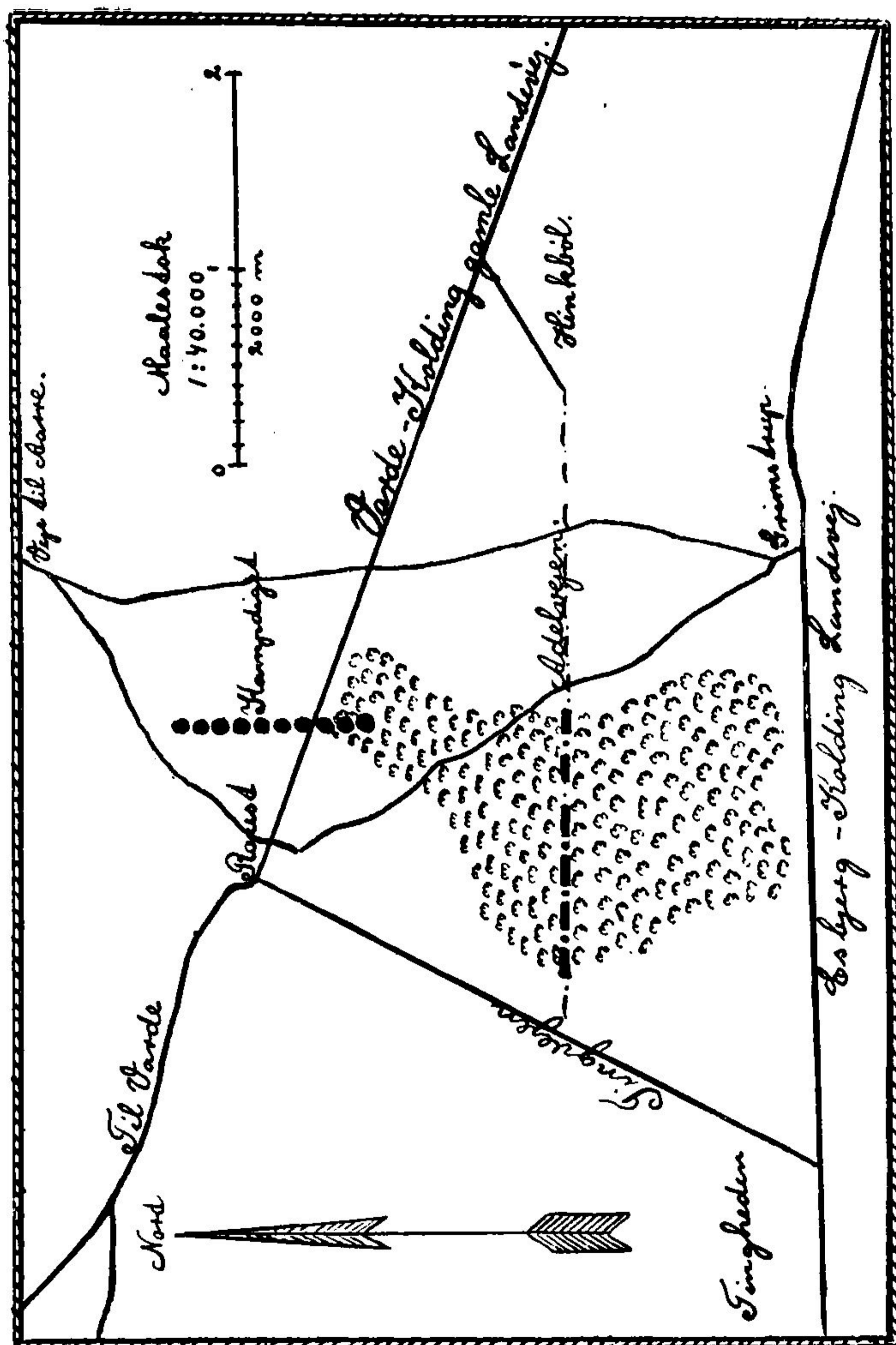

Fig. 1. Kort over Grimstrup Krat med Kampdigtet (.....) og Adelgrøften (---.---.---.)

Ved en Gravning, som jeg foretog nu i Sommer (1940) tværs igennem Anlægget, fremkom et Snit som skitseret paa Tegningen (Fig. 3). Grøftens Dybde

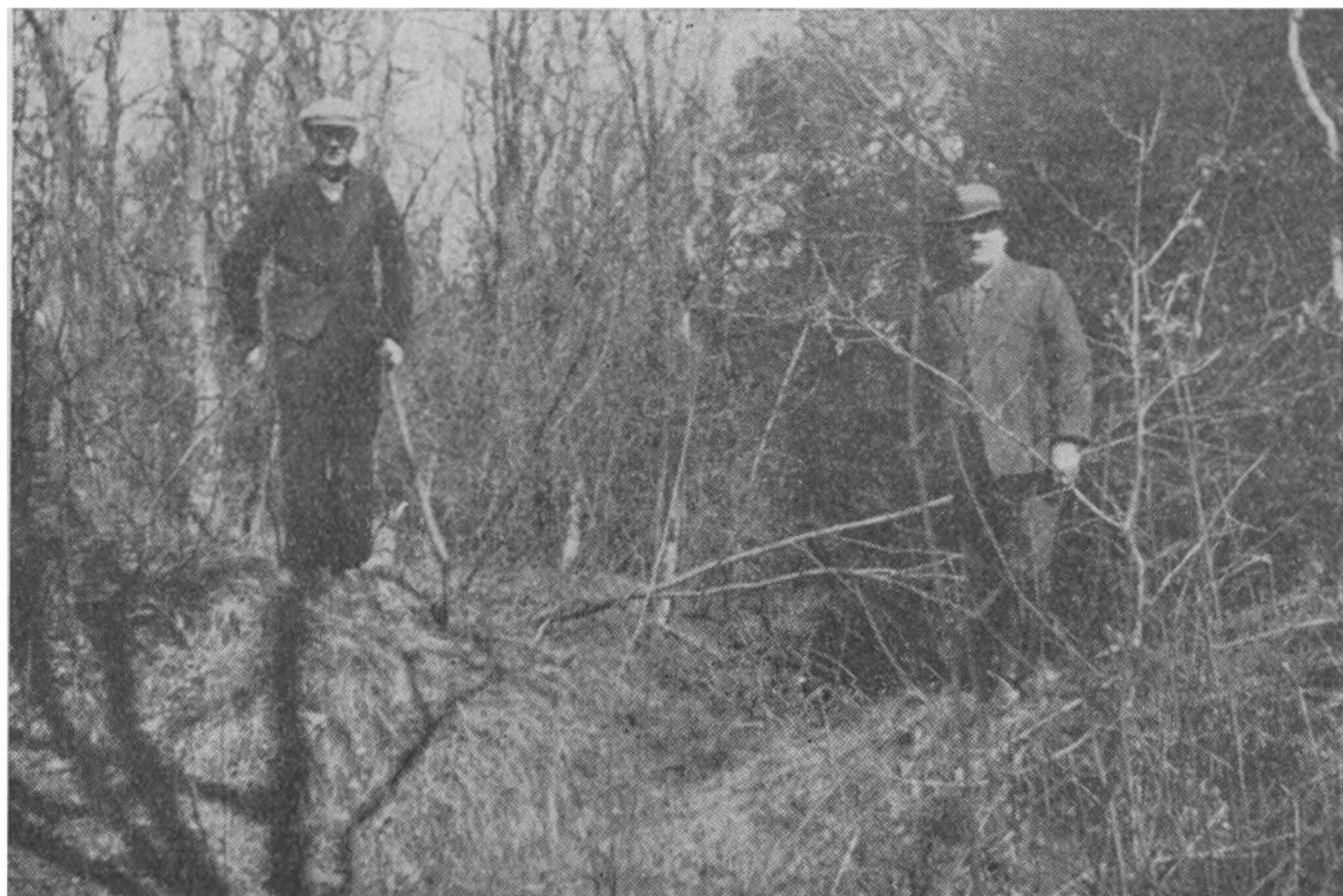

Fig. 2. Gdr. Niels Nielsen, Haragergaard (til højre) og Gdr. Niels Ebbesen, Endrup (til venstre) markerer Kampdigets Grav. Graven ses, trods Græsset, midt imellem dem.

under det omliggende Terræn var ca. 1,10 m. Den største Dybde fandtes ikke lodret under den nuværende Grøfts Bund, men ind under Voldkanten, hvad heller ikke er saa mærkeligt, da der jo stadig er skredet Jord fra Volden ned i Graven, mens der ikke er skredet nævneværdigt ned fra den modsatte Side. Selve Voldens Højde over Terrænet var ca. 90 cm, nogle Steder lidt mindre, andre Steder lidt større. Der var intet, der tydede paa, at der var anvendt særlige Midler til Digets Forstærkning, som f. Eks. Palisader, Lerforing el. lign. Heller ikke fandtes der Kampesten langs Diget, saa at dette kunde have givet det Navn. Det har vel fra først af været beklædt med Græstørv (Sajer) og senere har den naturlige Vegetation holdt det i Form.

I det tagne Snit fandtes der ingen Rester af Eg eller andre Træer; saa man kunde ikke afgøre, om der var Hede eller Krat, da Diget blev bygget; men det er

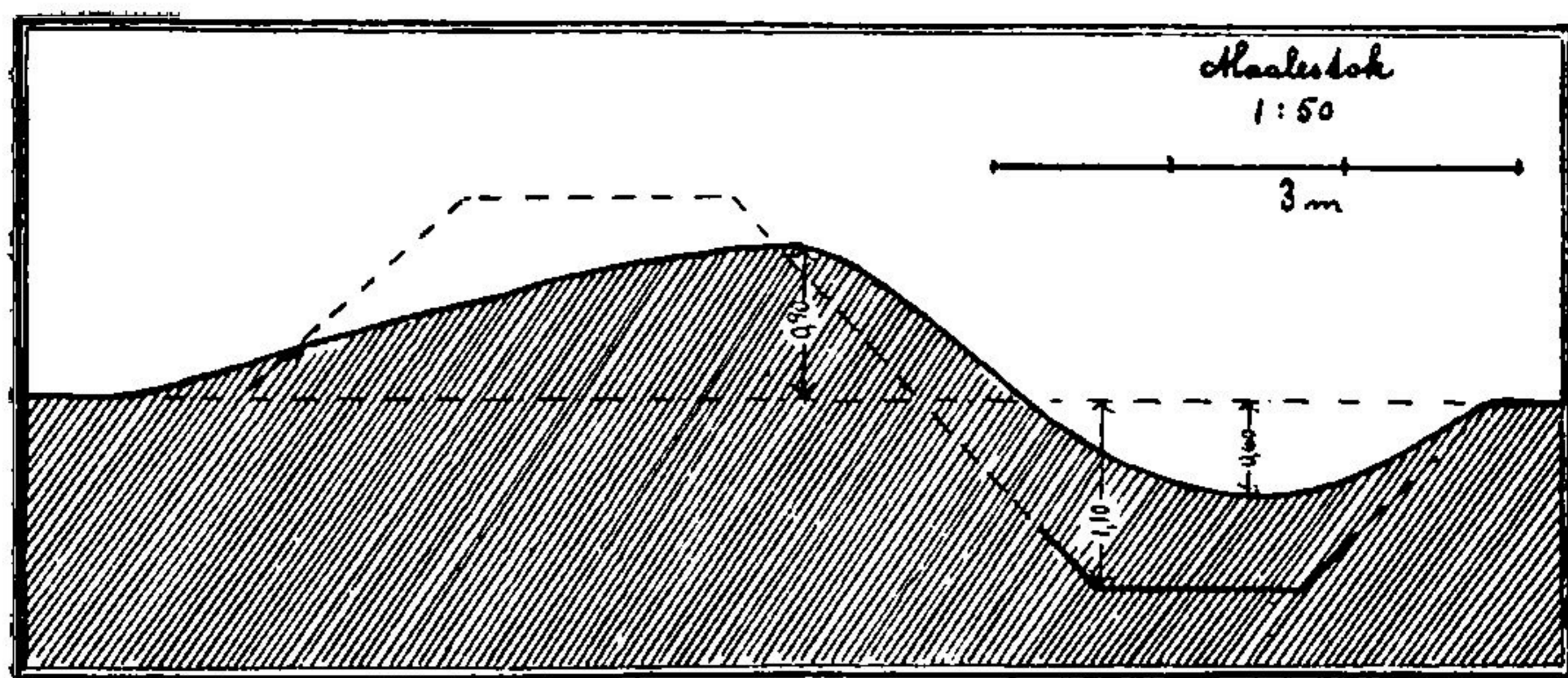

Fig. 3. Profil af Kampdiget. Den fuldt optrukne Linie angiver den nuværende Profil. Den brudte Linie betegner den oprindelige Profil, som den maa tænkes at have været. Hvor denne Linie i Bunden af Grøften og lidt op ad Siderne kan erkendes endnu, er den helt optrukket.

vel mest sandsynligt, at der ogsaa dengang har været Egekrat, da Krattet de fleste Steder er en Levning af Oldtidens Skove. Noget Vidnesbyrd om Kampdigts Alder afgav Gravningen altsaa ikke. Derimod ses det tydeligt, naar man gaar langs Volden, at den er ældre end de andre Diger i Krattet; thi hvor disse skærer Kampdiget, dannes der en stor Pukkel over Volden og en Hulning over Grøften. I det hele taget minder Diget meget om Trældiget ved Andst og Jordrup. Da nærv. Aarbogs tidligere Redaktør, Forf. Søren Alkærsig, undersøgte Trældiget, havde jeg den Fornøjelse at følge ham paa en af hans Ture, og straks, da jeg saa Resterne af Kampdiget, slog Ligheden mig. Begge Steder er der Grav foran, og begge Steder ses Profilen bedst, hvor andre Diger er ført over. Ogsaa Maalene er omtrent ens, idet Trældigets Bredde var 2–2½ Favne, og Kampdiget maalte 5 m i Bredden. Grøftens Bredde var i det foretagne Snit 4½ m.

Fra Krattets Nordhjørne kunde vi tydeligt følge Volden nordpaa over den gamle Kolding—Varde Landevej til de lave Engstrækninger Nordøst for Roust

By, og da disse Engstrækninger netop skiller Roust By's Jorder fra Gunderups Jorder, maa Iver Jessens Udtalelse vel fortolkes derhen, at Volden har gaaet tværs over den Landtange, der ligger mellem Grimstrup Krat og Gunderup Enge.

Denne Landtange har i Oldtiden været den eneste Adgang fra Øst til den indre Del af Skads Herred. Mod Syd laa det vidt udstrakte Krat og den endnu mindre farbare Raunsø Mose, der med sine mange Udløbere spærrede for Adgangen næsten helt ude fra Havet og ind til Hinkbøl Øst for Grimstrup Krat. Mod Nord laa de omtalte Engdrag, der stod i Forbindelse med andre Sumpe og Mosestrækninger helt op mod Skonager Aa og Varde Aa.

At Landtangen strategisk set var vigtig, ses ogsaa af, at den gamle Hovedfærdselsaare tværs over Jylland, Kolding—Varde Landevej, gik midt igennem Kampdiget. I vore Dage, da der ikke tages saa store Hensyn til Sumpe og Moser, er Tværvejen, Hovedvej Nr. 1, forlængst lagt længere sydpaa, hvorved de nordlige Hjørner eller Udløbere fra Raunsø Mose er blevet afskaaret. Hvornaar denne Omlægning fandt Sted vides ikke, og maaske kan man ikke kalde det en Omlægning, da der i de sidste Aarhundreder har gaaet Vej fra Endrupholm til Hjerting; denne Vej har vel lidt efter lidt taget Trafikken fra den gamle Landevej.

Da Landtangen altsaa maa betragtes som den østlige Indfaldsport til den indre Del af Herredet, ligger det nær at antage, at Kampdiget har været et Værn eller Grænseskel for den Folkestamme, der i Oldtiden beboede Egnene omkring Skatestadier (Skads) og Hroarstadier (Roust). Et Minde om denne Stammes Selvstændighed har vi maaske i Kongehøjen ved Skads. Men noget Bevis for denne Teoris Rigtighed kan selvsagt ikke føres.

I den skrevne Overlevering findes der nemlig intet om Kampdiget. Erik Pontoppidan nævner det ikke i »Danske Atlas«, og selv Egnens Historiker, Dr. Oluf Nielsen, gaar uden om Emnet i sin Bog om Skads Herred. Det eneste Sted, jeg har set Volden omtalt, er i Traps »Danmark«, der mener, at Volden er en Levning fra Svenskekrigene. Dette er dog meget usandsynligt; thi den daværende Sognepræst i Grimstrup, Hr. Anders Hansen Roest, har skildret de Begivenheder, der forefaldt i Sognet under Svenskekrigene uden at nævne et Ord om Kampdiget. Selve Konstruktionen vidner ogsaa om, at Diget er langt ældre. De Skanser, der byggedes under Svenskekrigene, var opført efter helt andre Principper; og med hvilket Formaal skulde man ogsaa paa saa sent et Tidspunkt anlægge en Vold af den Længde ved Roust?

Som før nævnt ender Kampdiget ca. 200 m inde i Krattet, og det saa brat, at det tydeligt nok ikke har gaaet længere. En Undersøgelse af det omliggende Terræn gav heller intet Resultat med Hensyn til en eventuel Fortsættelse. Der er nok Smaalavninger og Ujævnheder adskillige Steder i Krattet; men ingen af dem synes at have nogen Tilknytning til Kampdiget.

Sydvest for Marius Thøgersen Jensens Gaard findes i Udkanten af Krattet et ejendommeligt Parti, der ved første Øjekast giver en det Indtryk, at man her staar over for et lignende Dige. En ret anselig Grøft med et tydeligt Voldparti tager her Retning ind igennem Krattet; men følger man Grøften, svinder Volden snart ind. Grøften bliver derimod bredere og dybere indad i Krattet for paa det højeste Sted igen at svinde ind; ja et enkelt Sted forsvinder den helt og afløses af et Parti med et Virvar af gamle Hjulspor. Det er kun faa Meter af Grøften, der er helt borte. Følger man dens Hovedretning mod Vest, møder man den

snart igen og kan nu følge den lige til den vestlige Udkant af Krattet. Paa det sidste Stykke Vej maa man være lidt af et Slangemenneske for at bane sig Vej mellem de forvredne Egepur; thi her er Grøften næsten eftergroet; den munder ud i Skovbrynet midt for nogle dyrkede Marker.

En Mand fra Egnen fortalte os, at Grøften hed Adelgrøften, og ifølge de gamles Udtalelser skulde det være en gammel Vej. Jeg stillede mig i Begyndelsen meget skeptisk hertil; thi ud over det nævnte Parti midt i Krattet, var der ingen Hjulspor at se, og de fleste af disse gik endda paa tværs af Grøften. Grøfteformen syntes heller ikke at levne Mulighed for Vejteorien. Jeg gav mig derfor til at opstille forskellige Muligheder og kom til det Resultat, at der kunde opstilles fire Teorier:

1. Grøften kunde være et alm. Vandløb.
2. » » » et Forsvarsanlæg.
3. » » » en Skelgrøft.
4. » » » en gammel Vej.

Den første Mulighed maatte straks forkastes, da Grøften gik op og ned gennem det kuperede Terræn uden noget jævnt Fald. Den store Uregelmæssighed i Dybde, Bredde og Udseende syntes heller ikke at tyde i Retning af et Forsvarsanlæg. Tilbage var saa kun to Muligheder, og da Grøften gaar lige paa tværs af Grimstrup Bymænds Lodder, der ligger, som de blev udskiftet i Slutningen af det 17. Aarhundrede, kan det heller ikke være et almindeligt Skel.

Dog kunde det antages, at det var et ældre Skel mellem Roust By's og Grimstrup By's Omraader. Jeg undersøgte derfor Sagen i Matrikulsarkivet. Paa Udskiftningskortet for Grimstrup By var Skellet mellem Roust og Grimstrup trukket et Par Hundrede Meter nordligere, hvor det da ogsaa gaar endnu, markeret

af et Skeldige; men paa Adelgrøftens Plads var skitseret en nedlagt Vej, der stak ud fra den gamle Kolding—Varde Landevej ved Hinkbøl, gik over Nørhede og ind gennem Krattet ved Altmark Gaard. Paa den modsatte Side af Krattet fortsatte den mod Skads.

Altsaa har de gamle Ret i dette Tilfælde. Mon de saa ikke ogsaa har Ret i, at Kampdiget er et gammelt Forsvarsanlæg? Hvornaar Adelvejen, som vi nu vil gaa over til at kalde det grøftelignende Anlæg, er nedlagt, kan man ikke med Sikkerhed sige; men da Vejen er optaget paa Udskiftningskortet og Betegnelserne ved det igen kradset ud, ligger det nær at antage, at det netop er sket ved Udskiftningen. Knap Hundrede Aar tidligere blev Vejen almindeligt brugt, som det fremgaar af følgende Retssag, der i Genpart opbevares i Endrupholms Arkiv.

I sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede havde Krogsgaards Ejere hugget Egeris og Lyng i Roust Krat, fordi en Gaard i Roust hørte under Krogsgaard Gods. En Tid var Gaarden solgt til Godset Ulstrup i Thy, men kom igen under Krogsgaard, og da Major Friderich Seested, der ved Aarhundredskiftet ejede dette Gods, bortførte store Mængder af Ris og Lyng fra Krattet, begyndte det at blive generende for de Roust Bymænd. Med bange Anelser saa de, hvordan det tyndede ud i Krattet. Først prøvede de med en venlig Henstilling at formaa Kuskene fra Krogsgaard til ikke at køre noget bort uden efter Aftale, for at ikke uvedkommende ogsaa skulde køre Ris bort i Krogsgaards Navn. Da Hugsten ikke blev mindre af den Grund, søgte de et Aar at tilbageholde et Par Vogne; men Major Seested havde ikke i Sinde at slaa af paa Kravene, og i Foraaret 1705 lod Bymændene da et Par Kuske arrestere. Major Seested svarede herpaa ved d. 7. Juli samme Aar at udtage et Tingsvidne mod

Bymændene. Med stor Brask og Bram lod han baade de daværende og forhenværende Tjenestefolk fra Krogsgaard møde frem for Retten for at aflægge Vidnesbyrd om, hvordan man i over et halvt Aarhundrede havde hugget i Roust Lund. Vidnernes Antal kunde tælles i Snese.

I dette Tingsvidne omtales Adelvejen hyppigt. Den benævnes her Alvejen; men Udtrykkene Al og Adel brugtes dengang som nu i Flæng. I de fleste gamle Byer findes en Gade, der hedder Adelgade eller Algade. Historikeren Joh. C. H. R. Steenstrup siger herom i »De danske Stednavne«, at Adel betyder ypperst eller vigtigst, og at disse Gader var Byernes Hovedgader. Ligesom Adelen var den ypperste Del af Bondestanden, saaledes var altsaa en Adelvej den vigtigste Vej paa Egnen, den mest benyttede.

Et af Vidnerne i den ovennævnte Retssag udtaler, at Kuskene »læssede lidt Norden for Alvejen, omtrent ved de tre smaa Rygler«, hvilket jo ogsaa stemmer med, at Bygrænsen laa 200 m Nord for Adelvejen. En anden vidner, at Risene huggedes »noget Nord for Alvejen, der gaar fra Sprøng til Hinkbøl«.

Der er saaledes ingen Tvivl om, at Vejen er en gammel Hovedvej. Ad den har Herredsmændene færdedes, naar de skulde til Tinge paa Tingheden, hvor Resterne af de to Tinghøje endnu ses. Men hvordan er det gaaet til, at denne ældgamle Vej mere er kommet til at ligne et Forsvarsanlæg end en Vej? Forklaringen ligger maaske i, at man, da Vejen blev anlagt, har kastet et Spadestik Jord op, dels for at gøre Vejen mere jævn; thi Lynghede og Krat udmærker sig sjældent ved Jævnhed, dels for at markere Vejen tydeligt, saa at de rejsende ikke skulde tage fejl af den og andre Hjulspor og fare vild i det vidtstrakte Krat, hvor der helt til Aaret 1810 fandtes Ulve. Saa

har Regnskyl og Slid yderligere udhulet Vejen ned ad Skraaningerne, der ikke er saa stejle, at man kan tænke sig, at de af den Grund er gravet ud. Paa den Maade kan det forklares, at Grøften er ubetydelig midt i Krattet, men dybere ud mod Skovbrynene. Nu da Vejen ikke mere befares, ændres Udseendet ikke. Vegetationen hindrer at Grøfterne yderligere uddybes, men ogsaa at de helt jævnes af nedskridende Jord. Lige saa længe som Krattet faar Lov at brede sig over de magre Jorder, lige saa længe vil Adelgrøften kunne spores som et Minde om en af vore ældste Veje, og det vil forhaabentlig vare i Aarhundreder endnu.

Efter at Arbejdet er afsluttet har jeg gennem Lærer H. Poulsen, Grimstrup, erfaret, at der ogsaa ved Vædestedet i Raunsø Mose — mellem Raunsø og Grimstrup — findes Rester af en gammel Skanse. Tillige minder Lærer Poulsen mig om to andre arkæologiske Forekomster ved Grimstrup Krat, nemlig Gammelkirke og Svends Stalde. Her er altsaa nye Opgaver. Gammelkirke er for Resten optaget paa de nye geodætiske Kort.

Efterskrift.

Angaaende Kampdiget er der endnu en Mulighed, der maa tages i Betragtning, naar man vil søge at klare sig, hvorfor Diget er rejst, nemlig den simple, at dette Dige saavel som saa mange andre Diger i Nærheden af gammel Skov eller Krat kan være et Skovdige, et gammelt Skovhegn.

»Det kan dog ikke gælde Kampdiget, da det til Dels ligger inde i Krattet!« vil man sikkert indvende. — Jo, det kan; thi Krattets nordlige Del er beviselig vandret mod Øst hen over Jord, der engang har været